

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
Środowisko Wileńskie w Warszawie

Janusz Bohdanowicz

8. B R Y G A D A
T U R A
A R M I A K R A J O W A
O K R Ę G W I L E Ń S K I

Warszawa 2008 r.
Wydanie II

Opracował : Janusz Bohdanowicz „Czortek”
Korekta Ewa Chyża-Dunowska

Materiały opisowe , portrety oraz fotografie
z archiwum własnego.

Adres kontaktowy. Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka Nr 4 m 66
Tel. 22-854-05-23, kom. 662 -249-166
E-mail: janusz40@poczta.onet.pl
Adres : **www.akwilno.pl**

Spis treści.

1. Historia Brygady. Oprac. Janusz Bohdanowicz „Czortek”.
2. Kalendarium działań bojowych.
3. Życiorys Komendanta.
4. Fotografie.

1. Historia Brygady.

W drugiej połowie 1943 r. na terenie Inspektoratu „F” w Obwodzie „Oszmiana” bardzo prężnie działał Ośrodek Dywersyjno Partyzancki o nie ustalonym numerze, nazywany również Wojskowym Ośrodkiem Pogotowia Bojowego. Ośrodek ten przygotowywał swoich zaprzysiężonych żołnierzy do podjęcia w niedalekiej przyszłości czynnej walki z okupantami. Po aresztowaniu kierownika Ośrodka kpt. Stefana Zalewskiego „Skwilski”, stanowisko to objął por. Witold Turonek „Tur”.

Nowy schemat organizacyjny Komendy Okręgu Wileńskiego wprowadził w miejsce dotychczasowych Inspektoratów, nazwę Zgrupowań Oddziałów Partyzanckich. Komendantem 3. Zgrupowania został dotychczasowy Inspektor mjr Czesław Dębicki „Jarema”, „Chudy”.

Na wniosek Komendanta Zgrupowania, Komenda Okręgu powołała z żołnierzy Ośrodka Dywersyjno Partyzanckiego „Oszmiana” Oddział Partyzancki, który następnie otrzymał nazwę 8 Brygady Partyzanckiej Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego, pod dowództwem kierownika Ośrodka por. Witolda Turonka „Tur”,

Zastępcą Komendanta został por. Józef Gniatek-Zygowiec „Góral”.

Dowódcą 1. plutonu - pchor. Stanisław Dawidowski „Nabój”.

Dowódcą 2. Plutonu - sierż. Władysław Leszczewicz „Gołąb”.

Dowódcą 3 plutonu - pchor. NN.

Dowódcą zwiadu konnego - NN.

Dowódcą żandarmerii - NN.

Brygada od pierwszych dni powstania czynnie prowadziła działania zbrojne z Wermachtem i żandarmerią niemiecką, policją litewską i litewskim wojskiem policyjnym będącym w służbie niemieckiej, a dowodzonym przez gen. Plechawicza, policją białoruską będącą w służbie niemieckiej, partyzantką sowiecką i bandami rabunkowymi.

Do walk o większym znaczeniu należy zaliczyć walki o Ostrowiec Szumski, Graużyszki, Murowaną Oszmiankę oraz o Wilno w operacji „Ostra Brama” z kierunku wschodniego, od strony Zarzecza.

8 lipca Brygada została zdemobilizowana i skierowana ponownie do konspiracji na rozkaz mjr Antoniego Olechnowicza „Pohorecki” na skutek pierwszych prób wojsk sowieckich chcących rozbroić żołnierzy Armii Krajowej. Żołnierze z bronią mieli się udać do miejsc zamieszkiwania i oczekiwać na dalsze rozkazy.

10 lipca Brygada ponownie została powołana wraz z członkami konspiracyjnych Ośrodków Partyzanckich. Na miejsce zbiórki wyznaczono wieś Doubiny.

Po dotarciu do sztabu Brygady wiadomości o aresztowaniu w Boguszach oficerów Armii Krajowej przybyłych na zwołaną przez Komendę Okręgu na

prośbę dowództwa wojsk sowieckich odprawę, a w Wilnie Komendanta Okręgu „Wilka”, Brygada poderwana sygnałem alarmowym przedarła się do Puszczy Rudnickiej.

Komendant Brygady zmienił pseudonim na „Tumry” i wraz z żołnierzami próbował przedrzeć się do Polski centralnej, ale nie skutecznie. Przeszedł pod dowództwo mjr. Macieja Kalenkiewicza „Kotwicz” podejmując walkę z wojskami NKWD. Na skutek wyczerpania dalszych możliwości prowadzenia walk z ogromnymi siłami wojsk NKWD, oddział został zdemobilizowany.

2.
KALENDARIUM DZIAŁAŃ BOJOWYCH
8-ej BRYGADY por. „TURA”

- 02.02.1944 r. Oszmiana. Wyjście w pole Oddziału Partyzanckiego pod dowództwem por Witolda Turonka ps. „Tur”.
- 09.02.1944 r. Majątek Bołtupie. Demonstracyjne ostrzelanie strażnicy granicznej z załogą niemiecką.
- Od 10.02. do
- 10.03.1944 r. Huta, Koraby, Kuliki. Potyczki z policją litewską i białoruską. Oczyszczenie terenu z konfidentów i kolaborantów.
- 15.03.1944 r. Krewo. Zdobyć miasteczka, zniszczenie akt gminnych. Akcja wspólna z 13. Brygadą por. „Nietoperza”.
- 16.03.1944 r. Ankudy i powiat Wilejka. Rajd propagandowy i niszczenie akt gminnych, likwidacja napotkanych patroli policyjnych.
- 31.03.1944 r. Ostrowiec Szumski. Rozbicie kompanii wojsk niemieckich i oddziału Organizacji Todt. Zdobyć i zniszczenie bunkrów. Akcja wspólna z 6. Brygadą mjr „Konara”.
- Od 01 do
- 30.02.1944 r. Organizacja siatki konspiracyjnej, ćwiczenia wojskowe potyczki patroli brygadowych z policją litewską i białoruską.
- 06.05.1944 r. Graużuszki. Rozbicie dwu kompanii wojsk litewskich będących w służbie niemieckiej. Akcja wspólna z 9 Brygadą chor. „Małego” 13 Brygadą por. Nietoperza”.
- 13.05.1944 r. Murowana Oszmianka. Rozbicie stacjonującego tam policyjnego wojska litewskiego będącego w służbie niemieckiej. Akcja wspólna z 3 Brygadą por. „Szczerbca” i 13 Brygadą por. „Nietoperza”.

- 14.05.1944 r. Majątek Nowosiółki. Atak na stacjonujące tam policyjne wojsko litewskie.
- 28.05.1944 r. Klewica. Walki z grupą spadochroniarzy sowieckich zrzuconych na teren działań Brygady.
- 03.06.1944 r. Rukojnie. Eskorta Sztabu Okręgu Wileńskiego do Dziewieniszek.
- 08.06.1944 r. Holszany. Atak na posterunek żandarmerii niemieckiej i policji litewskiej. Akcja wspólna z 13. Brygadą por. „Nietoperza”.

Od 10 do

- 20.06.1944 r. Szosa Wilno-Oszmiana i powiat Oszmiana. Zasadzki na kolumny samochodowe wojsk niemieckich, potyczki z policją litewską. Rekwizycja taboru samochodowego Straży Pożarowej w Oszmianie.
- 20.06.1944 r. Traby. Osłona akcji zdobycia miasteczka przez 3 Batalion 77 pp. AK (UBK) Okręgu Nowogródzkiego Armii Krajowej.
- 25.06.1944 r. Michałowszczyzna koło Bogdanowa. Rozbicie jednostki policji białoruskiej będącej w służbie niemieckiej.
- 07.07.1944 r. Kolonia Wileńska. W ramach akcji „Ostra Brama” walki o Wilno z kierunku wschodniego przedmieście Zarzecze.
- 08.07.1944 r. Demobilizacja Brygady na rozkaz mjr „Pohoreckiego” i przejście do konspiracji.
- 10.07.1944 r. Doubiny. Ponowna mobilizacja żołnierzy Brygady i członków konspiracji z Ośrodków Dywersyjno Partyzanckich.
- 17.07.1944 r. Wieś Muszyny. Po aresztowaniu w Boguszach przez wojska NKWD oficerów Armii Krajowej i otrzymaniu tej wiadomości Komendant por. „Tur” demobilizuje ponownie Brygadę. Sam z częścią żołnierzy wyrusza w kierunku Puszczy Rudnickiej, w której walczył z wojskiem NKWD do listopada 1944 r.

3. ŻYCIORYS

DOWÓDCY 8. BRYGADY PARTYZANCKIEJ ARMII KRAJOWEJ OKRĘGU WILEŃSKIEGO por. WITOLDA TURONKA „TUR”

Urodził się w roku 1915 w okolicy Idoły koło Druł. Do gimnazjum uczęszczał w Druł i ukończył je zdając maturę w roku 1935. Szkołę Podchorążych Piechoty w Ostrowi Komorowie ukończył w roku 1937 w stopniu podporucznika z przydziałem do 77 pułku piechoty w Lidzie. Na początku 1939 roku otrzymał awans na stopień porucznika i jako Dowódca kompanii brał udział w wojnie 1939 r. Po wkroczeniu wojsk sowieckich, wraz z innymi przekroczył granicę państwa litewskiego i 22.09.1939 r. został internowany w obozie w Birsztanach. W październiku tego roku ucieka z obozu i zgłasza się do organizującej się Komendy Związku Walki Zbrojnej w Wilnie. Otrzymał rozkaz organizowania siatki konspiracyjnej w powiecie Usiane. W lipcu 1942 r. został przez policję polityczną litewską, będącą w służbie Gestapa, aresztowany i w czasie transportu do centrali Gestapo zdołał zbiec. Zgłosił się w Komendzie Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej i otrzymał rozkaz udania się do Obwodu Oszmiana. W lutym 1943 roku objął stanowisko Komendanta Obwodu Oszmiana. 2 lutego 1944 r. został powołany na Dowódcę Oddziału Partyzanckiego, przemianowanego następnie na 8. Brygadę Partyzancką Armii Krajowej. Szlak bojowy rozpoczął od rozbicia posterunku policji niemieckiej i litewskiej w Bołtupiu dnia 9.02.1944 r. Brał udział w ramach Operacji „Ostra Brama” w walkach o Wilno. Nie biorąc udziału w odprawie oficerów Armii Krajowej w Boguszach, nie został przez NKWD aresztowany i zdołał wraz z prawie całą dowodzoną Brygadą wycofać się do Puszczy Rudnickiej. Nie mając możliwości prowadzenia tak wielkim Oddziałem działań bojowych dnia 4.08.1944 Brygadę zdemobilizował. Z częścią żołnierzy walczył z wojskami NKWD na terenach Wileńszczyzny do jesieni 1944 r. Nie mogąc zwartym Oddziałem przetrwać zimy, żołnierzy zdemobilizował, a sam ukrywał się w okolicach Wilna. W połowie 1945 r. otrzymał dokumenty umożliwiające pod innym nazwiskiem wyjechać do Kraju. Aresztowany został w 1948 r. przez UB pod zarzutem ukrycia stopnia wojskowego. W więzieniu przebywał przeszło rok. Po zwolnieniu pracował w Lęborku, Szczecinie i Rzeszowie. Zmarł w Rzeszowie 22 grudnia 1977 r. i tam został pochowany.

Odznaczenia : Krzyż Orderu Virtuti Militari 5 kl
Krzyż Walecznych.

4. Fotografie

Grauzyszki. Maj 1944 r. Od lewej : kpt. Edmund Banasikowski "Jeź", por. Adam Walczak „Nietoperz”, por. Witold Turonek "Tur", por Józef Gnatek-Zygowiec "Góral", ks. Wiktor Gogoliński "Wiktor".

Dorże. Początek maja 1944 r. 1 i 2 plutonu na koncentracji
III Zgrupowania.

Grupa żołnierzy 3 plutonu na miejscu postoju. Początek czerwca 1944 r.

Dziewieniszki. Czerwiec 1944 Stoją od lewej : Henryk Bitel "Głaz" oraz NN "Topór"
zastępca drużyny żandarmerii brygadowej.

Grauzyszki. Maj 1944 r. 1 pluton na pogrzebie
Bronisława Kuriana "Kret".

Dziewieniszki. Czerwiec 1944 Żołnierze z 1 plutonu Stanisława Dawidowicza "Naboja"

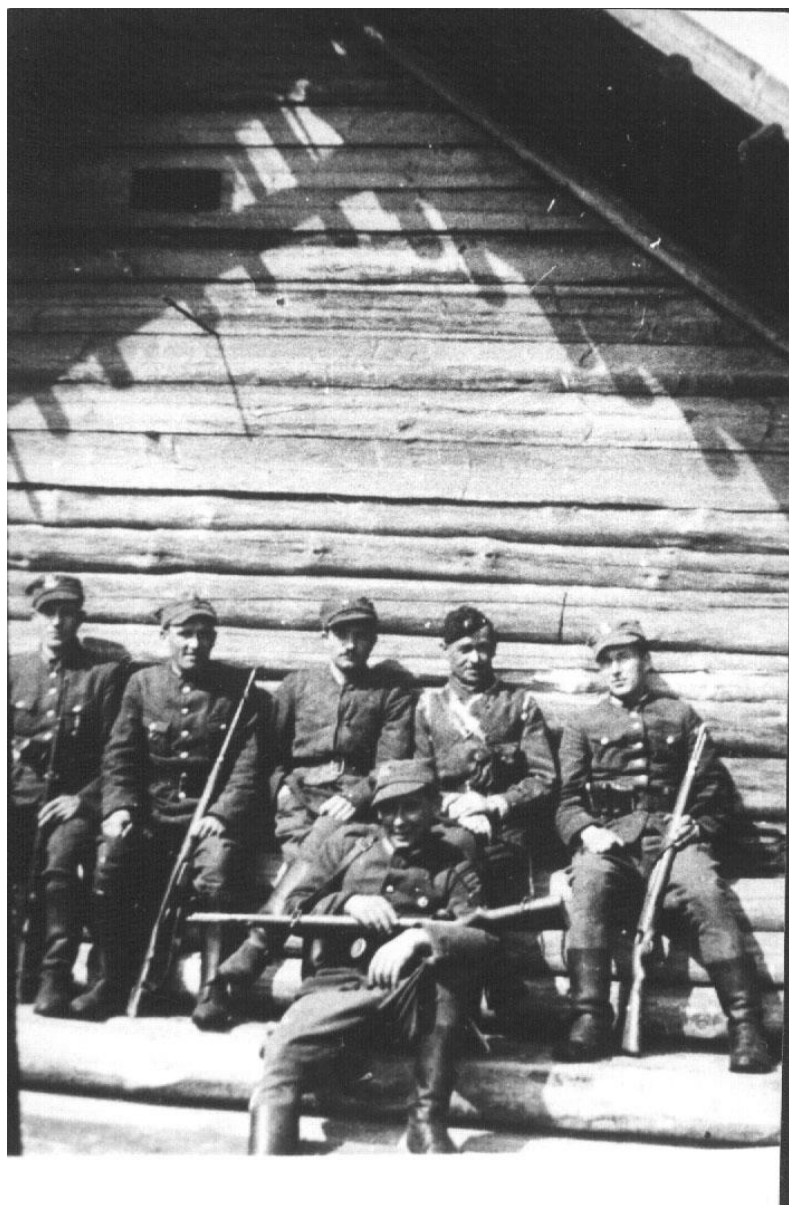

Dziewieniszki. Czerwiec 1944 Żołnierze 1 i 2 plutonu przed pomnikiem upamiętniającym połączenie Ziemi Wileńskiej z Macierzą.

Dziewieniszki. Czerwiec 1944 Alfons Kasperowicz "As"

Dorże. Marzec 1944 Od lewego : Józef Ościk "Wróbel", Eugeniusz Błazejewicz "Brzoza", por. Witold Turonek "Tur", Eugeniusz Konwiński "Wijja", Aleksander Akińcza "Wilk" i Włodzimierz Kilczewski "Klon".

Dziewieniszki. Czerwiec 1944 r. Przemarsz 1 i 2 plutonu przez wieś.

W zdobytym samochodzie. Czerwiec 1944 r. NN Wiśniewski "Artysta", Mieczysław Bitowt "Blood".

Przy zdobytym samochodzie. Czerwiec 1944 r. Od lewej : Witold Bogusławski "Sygnał",
Mieczysław Bitowt "Blood", NN Wiśniewski "Artysta", Władysław Sałata "Łazik"